

KSIEGA PIEŚNI NAD PIEŚNIAMI Problematyka księgi Pnp

Nazwa księgi jest tłumaczeniem tytułu hebrajskiego: *Šîr hašîrîm* – „pieśń pieśni” lub „pieśń nad pieśniami”. LXX podaje tytuł *Asma asmaton*, Wulgata: *Canticum canticorum*.

Treść utworu opisuje wzajemną miłość oblubieńca i oblubienicy. Wzajemne uczucia miłości, tęsknoty i radości wypowiedziane są formie dialogu oblubieńców, lub monologu jednego z nich; wypowiedziom towarzyszy chór. Forma wypowiedzi jest poetycka.

Pnp jest jednym z Pięciu Zwojów (Megilot) wchodzących w skład „Pism” w Biblii Hebrajskiej. Pisma są tekstami stworzonymi przez ludzi, w odróżnieniu od Pięcioksięgi, który stanowi Objawienie i ksiąg Prorockich, które są natchnione. Pnp nie mówi o Bogu, ani o Jerozolimie, ani o Przymierzu, czy Patriarchach, nie mówi o czymkolwiek, co związane jest z Tora czy Izraelem.

Z przyjęciem Pnp do kanonu pism hebrajskich były trudności. Jest to pieśń erotyczna, mówiąca wprost o ciele kobiecym i męskim tak, jak mówić mogą tylko zakochani.

„bo mocna jak śmierć jest miłość [...], żar jej jest żarem ognia, jej płomienie to płomienie Pana. Wody głębokie nie potrafią ugasić miłości, nie zatopią jej rzeki. Gdyby ktoś chciał zdobyć miłość za całe swe bogactwo, wystawi się tylko na wzgardę” (Pnp 8,6-7).

Po 70r., Żydzi postanowili usunąć Pnp ze zbioru pism świętych, dzięki jednak rabbiemu Akibie księga została włączona do kanonu. (Rabbi Akiba benJosef [ok.50-135] , wybitny uczony, jeden trzech rabinów mających szkoły po 70r. - Skiba, Szaman, Hillel. Dzięki niemu włączone zostały do kanonu żydowskiego księga Estery i Pieśń nad Pieśniami).

Argumentacja rabiego Akiby była następująca: „Nikt nigdy w Izraelu nie kwestionował świętości Pieśni nad Pieśniami, bo wszystkie wieki nie są warte dnia, kiedy Pieśń nad Pieśniami została dana Izraelowi, gdyż wszystkie Pisma są święte, ale Pieśń nad Pieśniami jest najświętsza (Talmud Babiloński, traktat Jadaim 3,5).

Zwój Pnp uznawany jest za święty. Jest on czytany przez Żydów podczas święta Paschy wieczorem, po uczcie i modlitwie uwielbienia. Żydzi z krajów afroazjatyckich czytają go co piątek, przed wieczorną modlitwą na rozpoczęcie szabatu.

Prawo miłości powtórzone jest w PnP czterokrotnie. Oblubieniec mówi:

„Zaklinam was, córki jerozolimskie, na gazele i łanie na polach: nie budźcie miłości i nie wyrrywajcie jej ze snu, dopóki sama nie zapragnie” (Pnp 2,7).

Argument Akiby za włączeniem Pnp do zbioru Pism Świętych można też rozumieć inaczej, jako porównanie: Pnp może być święta tylko przez związek z innymi księgami świętymi. W midraszu Jalkut mowa jest nie o księgach, lecz o pieśniach, bo Tora zawiera wiele pieśni na przykład: pieśń. Mojżesza, Dobory, Miriam, Anny i inne. Pieśń nad Pieśniami jest z nich najświętsza, a powodem wg Żydów jest to, że w pieśniach zachowanych w Torze mężczyzna lub kobieta wielbią Boga, a w Pnp człowiek i Bóg oddają sobie wzajemnie chwałę.

Trudno mówić inaczej o miłości człowieka do Boga jak poprzez obraz miłości małżeńskiej (por. historie małżeństwa Ozeasza: Oz 2,16-17; 21-23)¹.

Struktura literacka

Zdania egzegetów odnośnie do struktury księgi są podzielone, można je podzielić na dwie grupy:

1) Pierwsza grupa egzegetów uważa Pnp za zbiór jednostek literackich (pieśni) bez uwzględnienia większego układu literackiego. Księga miałaby być zbiorem pieśni pochodzących z różnych okresów i od różnych autorów. Część egzegetów uważa, że jest to zbiór pieśni ludowych, inni – że zbiór pieśni weselnych, a jeszcze inni, że jest to utwór dramatyczny skomponowany na uroczystość jakiejś wybitnej osobistości.

2) Druga grupa egzegetów przyjmuje jedność księgi. Uważa, że jest ona poematem, który w sposób poetycki ukazuje początki miłości (narzeczeństwo), wzrost miłości i jej pełnię zwieńczoną małżeństwem oblubieńców.

Za jednością np. przemawiają argumenty:

- 1) Tematyka - ta sama tematyka we wszystkich odcinkach księgi,
- 2) Osoby – te same osoby występują w całym utworze,
- 3) Podobny w całej księdze ton lirycznych ekspresji i emocji,
- 4) W całości księgi stosowane jest identyczne słownictwo.

Jako podstawę podziału księgi najczęściej przyjmuje się kryterium wewnętrzne, mianowicie podział tekstu czterokrotnym wystąpieniem chóru (Pnp 2,7; 3,5; 5,8; 8,4).

Księgę dzieli się więc na sześć pieśni:

(1,1)	Tytuł	
(1,2 – 2,7)	Pieśń I	Nawiązanie znajomości
(2,8 – 3,5)	Pieśń II	Wzrost i dojrzewanie miłości
3,6 – 5,1)	Pieśń III	Sprowadzenie oblubienicy
(5,2 – 6,10)	Pieśń IV	Miłość wystawiona na próbę

¹ A.Abécasis, *Une interprétation juive du Cantique*, w: *Biblia. La parole de Dieu livre après livre* nr 70, 23-25, tłum.J.Konkowska, umieszczone w: *Biblia krok po kroku*, nr 7, 8-9.

(6,11 – 8,4)	Pieśń V	Opis piękności oblubieńca
(8,5-14)	Pieśń VI	Pochwała miłości . ²

Opierając się na treści poszczególnych dłuższych pieśni, na kolejności osób, które je wygłaszały, na występujących w tekście refrenach, można ustalić nieco inny, ogólny podział treści Pnp:

Tytuł	(1,1)
I. Narodziny miłości	(1,2 – 3,5)
Pieśń oblubienicy i dialog oblubieńców	(1,2 – 2,7)
Pieśń oblubienicy	(2,8 – 3,5)
II. Zaślubiny	(3,6 – 8,4)
Refren chóru i wprowadzenie narratora	(3,6-11)
Pieśń oblubieńca	(4,1 – 5,1)
Pieśń oblubienicy	(5,2 – 6,9)
Pieśń chóru oblubieńca i oblubienicy	(6,10 – 8,4)
Zakończenie Refleksja na temat miłości i małżeństwa	(8,5-14) ³ .

Gatunek literacki Pnp

Wśród egzegetów istnieje duża rozbieżność w tej sprawie. Ci, którzy wskazują na różnorodność pieśni miłosnych lub weselnych przyjmują, że Pnp jest zbiorem utworów zaczerpniętych od sąsiadów (ci uczeni wskazują na analogiczne utwory znane w Egipcie oraz na zwyczaje zawierania małżeństw przez Beduinów arabskich).

Nie wyklucza się korzystania z wzorów pochodzących z literatury czy zwyczajów państw sąsiednich, ale ponieważ Pnp jest utworem jednolitym, nie można jej uważać za kompilację pieśni miłosnych, pochodzących od sąsiadów.

Tytuł księgi Šîr hašîrîm wskazuje na gatunek księgi. Wprawdzie hebr. šîr oznacza utwór poetycki (pieśń) o różnej treści, można go jednak traktować jako określenie gatunku literackiego; była by to pieśń liryczna o rozbudowanej formie. Z gatunku tego korzystali np. Mojżesz (Wj 15,1-21); Debora (Sdz 5,1-31); prorocy (np. Iz 5,1-7; Ez 33,32); psalmiści (np. Ps 30,45; 46,48; 137,3); mędrcy (np. 1 Krl 5,12). Forma i doktryna teologiczna Pnp wskazuje na jej zabarwienie mądrościowe. Piękno Pnp przejawia się w korzystaniu z obrazowego języka, rozbudowanych porównań, alegorii i metafor.

Rodzaj literacki Pnp jest więc złożony: jest alegorią o elementach lirycznych, (opis uczuć, przemówienia) i dramatycznych (dialogi, chór).

² B. Polok, *Wprowadzenie do ksiąg Starego Testamentu*, Opole 1999, 240-241.

³ S. Potocki, *Pieśń nad pieśniami, w: Wstęp do Starego Testamentu*, red. L. Stachowiak, Poznań 1990, 457.

Czesław Miłosz uważa, że Pnp można „nazwać poematem symbolicznym, do odczytania równoczesnego na kilku poziomach. Te różne poziomy wzmacniają się i wzbogacają wzajemnie”.

Geneza – powstanie Księgi

Wzmianka w tytule (1,1 – „Pieśń nad pieśniami Salomona”) zdaje się wskazywać, iż autorem Pnp jest Salomon, za czym opowiada się tradycja żydowska (Targum, Talmud, Midrasz), a także starsza generacja teologów. Obok tytułu wskazywano liczne aluzje, sformułowania, informacje, które mogły świadczyć o przynależności utworu

(a) do epoki Salomona np. wykwintna forma utworu, nastrój pokoju, bezpieczeństwa, wzmianki o komnatach króla 1,4, uczcie królewskiej 1,12, zaprzęgu faraona 1,9, czy o kobiecie, która „nadciąga z pustyni” 3,6; 8,5, relacja z zaślubin króla 3,7-11; wzmianka o haremie króla, wymieniona Szulamitka – (Abiszag) była jedną z żon Dawida; Salomona – 7,1 w utworze występują nazwy miejscowości Palestyny, co mogłoby świadczyć o niepodzielnym jeszcze królestwie Izraela), – a może o przynależność Pnp

(b) do literackiej spuścizny po Salomonie. Pnp mogła być także utworem napisanym dla Salomona.

Następujące argumenty przemawiają jednak przeciw autorstwu Salomona:

- 1) tytuł w księgach mądrościowych nie zawsze określa rzeczywistego autora,
- 2) księga jest wspaniale rozbudowanym poematem, co sprzeciwia się datowaniu jego powstania na czasy Salomona, kiedy piśmiennictwo nie stało na tak wysokim poziomie,
- 3) wielu teologów wskazuje na wpływ nauki proroków na tekst Pnp (symbolika małżeństwa Oz, Jr, Ez, Iz II i III).

Z uwagi na powyższe, autorstwo Pnp rozumie się szerzej. Dzieło obejmuje bowiem pieśni stare, pochodzące być może z epoki Salomona, także nowsze zebrane przez ostatniego redaktora księgi. Słownictwo jest charakterystyczne dla Pnp, ton utworu spokojny, pełen beztróskiego liryzmu, pogłębiona nauka etyczna, to wszystko wskazuje na czas po niewoli babilońskiej. Księga powstała prawdopodobnie w IV-III w. przed Chr. W tym czasie przywódcy Izraelitów, po reformie Ezdrasza i Nehemiasza, mogli zająć się pogłębianiem problemów mądrościowych. Także redaktor Pnp, żyjący w IV-III w. przed. Chr., mógł zebrać dawne i współczesne poematy miłosne i zredagować księgę.

Historia interpretacji księgi

Istnieją trzy zasadnicze kierunki interpretacji Pnp, które pragną wytłumaczyć pozorną świeckość księgi i wykazać jej religijny sens.

Interpretacja alegoryczna

Za interpretacją alegoryczną opowiedzieli się rabini żydowscy (Talmud, Targum, Midrasz), następnie tłumaczenie takie przejęli Ojcowie Kościoła (Hipolit Rzymski, Orygenes, Ambroży, Cyryl Aleksandryjski), pisarze średniowiecza, stosując ją także niektórzy teologowie współcześni. Podstawą tego tłumaczenia jest przekonanie, że tak świecka księga (której sens wyrazowy dotyczy tak świeckiego tematu jak miłość dwojga ludzi do siebie) nie mogła wejść do kanonu pism natchnionych. Oznacza to, że należy wszystkie opisy fizycznej piękności oblubieńców, ich uczucia i pragnienia, nie tłumaczyć dosłownie, lecz przenośnie i odnosić do Jahwe - Oblubieńca i Izraela - Oblubienicy, a zaistniałą między nimi miłość uważać za duchową i nadprzyrodzoną. Pisarze i egzegeci pierwszych wieków chrześcijaństwa rozciągnęli treść poematu na miłość między Bogiem i Maryją, Chrystusem i Kościołem, czy Chrystusem i każdą duszą ludzką. Argumentem za taką interpretacją jest:

- 1) literatura prorocka, która w obrazie małżeństwa przedstawia miłość Jahwe do Izraela,
- 2) powaga tradycji judaistycznej, tradycji pierwszych wieków chrześcijaństwa,
- 3) potępienie przez V Sobór Konstantynopolitański (553) poglądów Teodora z Mopsuestii, syryjskiego biskupa (350-428), który twierdził, że Pieśń nad Pieśniami jest utworem świeckim, napisanym przez Salomona dla obrony swego małżeństwa z Egipcjanką⁴.

Interpretacja typiczna

Jest to interpretacja pośrednia między alegoryczną i dosłowną. Jej zwolennicy przyjmują sens wyrazowy Pnp, są jednak zdania, że nie wyczerpuje on całej treści księgi, którą należy interpretować w sposób duchowy. Osoby, o miłości których mówi Pnp są jedynie typami, a zachodzące między nimi związki należy odnieść do relacji jaka istnieje między Jahwe a Izraelem, między Bogiem a ludzkością, Chrystusem i Kościołem.

Pnp ma więc sens podwójny: dosłowny – który odnosi się do małżeństwa dwojga ludzi, oraz typiczny, który ma na uwadze związek wyższego rzędu.

Taka interpretacja Pnp rozwinęła się zwłaszcza w średniowieczu. Zakładała ona, że poemat ten miał wyrażać dialog Salomona z żoną – córką faraona (lub z inną z żon), ale tak przedstawiony, że można w nim było odnaleźć sens alegoryczny, dotyczący miłości Boga do swego narodu, także Chrystusa do Kościoła.⁵

⁴ B. Polok w przypisie opracowania Pnp podaje: „Jak wykazują nowsze badania V Sobór Konstantynopolitański potępił błędy chrystologiczne Teodora z Mopsuestii i pogląd o niekanoniczności Pnp, nie zaś samą dosłowną możliwość interpretacji księgi” w: *Wprowadzenie do ksiąg Starego Testamentu*, Opole 1999, 243.

⁵ S. Potocki, *Pieśń na Pieśniami*, 481-482.

Interpretacja wyrazowa (dosłowna)

Teologowie, zwolennicy tej interpretacji, wyjaśniają Pnp w sensie dosłownym bez dopatrywania się jakiegokolwiek innego sensu. Uważają oni, że Pnp jest poematem o miłości małżeńskiej i jako taka porusza ważny element życia ludzkiego, pochodzący od Boga. Ponieważ księga podejmuje temat miłości nie jest utworem czysto świeckim, jest także uzupełnieniem wcześniejszych wypowiedzi Biblii na temat małżeństwa stanowiącego przez Boga (Rdz 1,27-28), dlatego może znajdować się w grupie ksiąg natchnionych.

Argumenty potwierdzające sens wyrazowy Pnp:

1. Metody: alegoryczna i typiczna nie mają żadnego potwierdzenia w tekście Pnp (co występuje w tekstach prorockich dot. małżeństwa). Nie ma podstawy do przyjęcia innej interpretacji jak dosłowna.
2. Jeśli wykluczyć sens wyrazowy mówiący o miłości oblubieńca i oblubienicy to pozostanie stwierdzenie, że nie ma sensu dosłownego w księdze, a przecież sens ten zakładają pozostałe interpretacje.
3. Powoływanie się na interpretacje alegoryczną stosowaną w starożytności, nie przeczy możliwości tłumaczenia Pnp sensem dosłownym.
4. Problem spraw związanych z ludzką miłością: sprawy miłości, małżeństwa nie są Biblii obce, ale właśnie w niej otrzymują właściwy obraz i naświetlenie. Związek małżeński, miłość małżonków wchodzi w plan Boży dotyczący człowieka, Biblia nie może się od nich izolować.
5. Biblista ma za zadanie ukazać myśl Bożą zapisaną w Biblii przez autora natchnionego, a nie jedynie odwoływać się i przedstawiać kierunki jej interpretacji.
6. Dosłowną interpretację potwierdza też fakt zamieszczenia Pnp wśród ksiąg mądrościowych, których głównym tematem jest człowiek, a nie wśród ksiąg prorockich, gdzie przeważa sens alegoryczny.

Sens dosłowny Pnp przyjmuje też ks. E. Zawiszewski. Według niego treścią Pnp jest oblubieńcza miłość. Księga zachowuje ten sens, ale, od kiedy wchodzi w skład ksiąg Pisma Świętego mających za podstawowy sens symboliczny, zachowuje ten sens dosłowny w sposób specyficzny, otaczając atmosferą Bożą miłość oblubieńca i oblubienicy.

Pnp nie jest jednak ścisłą alegorią po włączeniu do ksiąg natchnionych, ale raczej alegoryzującą przypowieścią (jak np. przypowieść o 10 pannach, czy o uczcie królewskiej). Oblubieniec oznacza Boga, oblubienica Izraela, Lud Boży. Inne postacie występujące w Pnp nie mają określonego znaczenia (np. „córk jerozolimskie”)⁶.

Problematyka teologiczna Pnp

⁶ E. Zawiszewski, *Księgi dydaktyczne Starego Testamentu*, 57-59.

Problematykę tę przedstawi się poprzez prezentację poglądów trzech teologów: ks. dra Edwarda Zawiszewskiego, ks. prof. Stanisława Potockiego, ks. dra Bernarda Poloka.

Treść Pnp i jej problematyka teologiczna w ujęciu ks. E. Zawiszewskiego przedstawia się następująco:

1. Księga ukazuje niezwykle gorącą miłość wzajemną oblubieńczą. Na pierwsze wrażenie zawiera ona elementy erotyczne i dąży do fizycznego zjednoczenia. Ma ona jednak charakter idealny i duchowy. Zasadnicza role odgrywa w niej moment wspólnego przebywania i radowania się sobą.
2. Jest to miłość między osobami, które dzieli różnica pochodzenia społecznego. Oblubieniec występuje jako król. Oblubienica jest dziewczyną z ludu, pozbawiona ojca, zdana na łasce braci, którzy jej nie kochają i wykorzystują do pracy w winnicy w skwarze słońca: „Nie baczcie na to, że jestem czarniawa, to słońce spaliło mnie. Synowie mojej matki pogniwali się na mnie. Postawili mnie na straży winnic, a własnej winnicy nie ustrzegłam” (1,6).
3. Między oblubieńcami występuje nie tylko nierówność społeczna. Oblubieniec przedstawiony jest nie tylko jako król (1,2.3.4; 3,6-11), ale i „jako pasterz (1,7; 2,7.8-17), jako tajemniczą zjawę pozaziemską (2,8n; 3,6; 5,1n). Przychodzi on i znika w sposób nagły i nieoczekiwany (2,8n; 3,1n). Jest „promienny bielą” (5,10) i pachnie drogocennymi maściami i olejkami (1,3.12) oraz spełnia czynności w pojęciu autora symboliczne, np. zrywa lilie, mirrę z balsamem, spożywa świeży miód (5,1), i przechadza się w ogrodach pachnących balsamem pośród lilii (6,2), orzechów (6,11) i świeżych winnic (7,13), i nad źródłami żywej wody(4,14.15)”.
4. Charakterystycznym i niezwykłym rysem tego utworu jest czysta i bezinteresowna miłość oblubieńca do oblubienicy. – biednej, opuszczonej pasterki; miłość z wolnego wyboru i z wielkiej łaskowości (1,9-11.15; 2,20)⁷.

Ks. Stanisław Potocki (autor opracowania Pnp we Wstępie do Starego Testamentu, Poznań 1990) jest zdania, że Pnp jest księgą o charakterze lirycznym, ale i zabarwieniu mądrościowym, które pozwala odkryć przesłanie teologiczne księgi.

Pnp zna tekst Rdz 2,24: „*dlatego mąż opuszcza ojca swego i matkę swoją, i łączy się z żoną swoją i stają się jednym ciałem*”.

Treść poszczególnych jednostek literackich poematu opisuje różne przejawy miłości od strony przeżyć, jakich doświadcza oblubienica, jak i reakcji ze strony oblubieńca. Obrazy i wypowiedzi Pnp wyrażają naturę i piękno miłości. Elementem wyraznie wybijającym się jest dążenie do zawiązania i podtrzymania wszechstronnej wspólnoty międzyosobowej, przepełnionej radością i pięknem, zaufaniem, itp.

⁷ J.w.

Pnp 8,5-14 przekazuje następujące stwierdzenia:

1) Miłość należy rozpatrywać w kategoriach naturalnego wyposażenia człowieka przez Stwórcę. Jest to element niezwykle konstruktywny, którego nie można porównywać z dobrami udzielonymi. Nie można jej zniszczyć, bo ma moc silniejszą od śmierci. (por. Pnp 8,5-7):

*„Kim jest ta, co się wylania z pustyni,
Wsparta na oblubieńcu swoim? [...]
Połóż mnie jak pieczęć na twoim sercu,
Jak pieczęć na twoim ramieniu,
Bo jak śmierć potężna jest miłość. [...]
Żar jej jak żar ognia [...]
Wody wielkie nie zdołają ugasić miłości”*

2) Miłość ubogaca kobietę, bo wyzwala w niej poczucie godności, odpowiedzialności i spokoju (popiera te myśl Syr 42,9-14 mówiąc o trosce wychowawcy - ojca względem córki, Pnp 8,8-10 : o staraniach ze strony rodzeństwa względem małoletniej dziewczynki. – Oblubienica przez miłość stała się murem i znalazła uznanie ze strony oblubieńca.

3) Miłość w pełnym wymiarze usprawnia mężczyznę do zawarcia trwałego związku małżeńskiego z jedną kobietą jest to warunek szczęśliwego małżeństwa (co podkreśla tekst Pnp 8,11-14 krytycznie odnosząc się do wielożeństwa i praktykowania kupna żony – „obraz winnicy Salomona i cena jej wydzierżawienia”). Pnp podkreśla wartość małżeństwa monogamicznego, przepojonego miłością⁸

Ks. Bernard Polok, reprezentujący zwolenników interpretacji dosłownej (wyrazowej) przedstawia teologię księgi Pnp następująco:

a) Księga nawiązuje do słów Rdz 1,28: „*bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zapelnili ziemię*”. Bóg złożył moc stwórczą w ręce mężczyzny i niewiasty. Dał im coś, co ich ku sobie pociąga i łączy. Dał im miłość, którą wyraża Rdz 2,24 („*dlatego mężczyzna opuszcza ojca swego i matkę swoją i łączy się ze swą żoną tak ściśle, że stają się jednym ciałem*”).

b) ta miłość dana mężczyźnie i kobiecie może być dla nich błogosławieństwem, ale może też być przekleństwem – o czym mówi Rdz 6 oraz prorocy – czego skutkiem był potop, a potem (za proroków) niewola babilońska). Mimo grzechu człowieka, dar Boży nie został człowiekowi odebrany. I np. po potopie, Bóg mówi: „*Wy zaś bądźcie płodni i mnożcie się, i zaludniajcie ziemię, i miejcie nad nią władzę*” (Rdz 9,7).

c) Pnp nawiązuje do tekstów Rdz 1,28 i 9,7 ukazując fizyczny obraz wykorzystania daru Bożego. Jest nim miłość oblubieńcy i oblubienicy, którą wieńczy związek małżeński. Autorowi Pnp z pewnością znane

⁸ S.Potocki, *Pieśń nad pieśniami*, 482-484.

były obrazy miłości zawarte w Biblii (Abraham i Sara; Izaak i Rebeka; Jakub i Rachela, także Booz i Rut; Tobiasz i Sara).

d) Pnp nie tylko widzi miłość ludzką jako dar Boży, nakaz Boży i błogosławieństwo, ale łączy prawdy mówiące o miłości Boga do człowieka i miłości człowieka do człowieka – i ukazuje w ten sposób, że wzajemna miłość mężczyzny i kobiety może się zrealizować w pełni jedynie w miłości do Boga.

e) Związek człowieka z Bogiem jest podstawą miłości człowieka do człowieka. Autor Pnp ukazuje tę zależność tylko w relacji do oblubieńców, ale idea związku Boga z człowiekiem ma wpływ na wszystkie dyscypliny życia ludzkiego (mocniej to wyraża Syr i Mdr). Prorocy miłość oblubieńca i oblubienicy i małżeńska odnoszą do Jahwe do narodu wybranego – natomiast w Pnp kierunek jest odwrotny: w miłości jaką Bóg umiłował swój naród mieści się miłość człowieka do człowieka.

f) Miłość będąca darem Bożym, została człowiekowi przez Boga zadana. Od jej realizacji zależy kontynuacja Bożego aktu stwórczego i także zbawienia człowieka⁹

Księgę Pnp tradycja żydowska tłumaczyła w sensie mesjańskim. Zaliczona do grupy pięciu Zwojów (Megilot) odczytywana była w święta Paschy (w czasie których rozważano wybranie narodu, przymierze na Synaju, obietnice mesjańskie).

W chrześcijaństwie (od starożytności) poszerzono jej znaczenie do osoby Jezusa Chrystusa, Jego Matki, Kościoła i poszczególnych wiernych. Ojcowie Kościoła wyodrębniali potrójną interpretację alegoryczną:

- (1) dogmatyczną: Jahwe – Izrael, Chrystus – Kościół;
- (2) ascetyczną (mistyczną) – Bóg (Chrystus) – dusza;
- (3) Maryjną – Oblubienica – Najświętsza Maryja Panna.

Pnp jest jedną z najbardziej używanych ksiąg w liturgii, także przez mistyków chrześcijańskich. W Pnp Bóg ukazuje symbolicznie, że pragnie nawiązać głęboki stosunek między ludźmi i poszczególnymi osobami.

„Opis miłości w Pieśni nad Pieśniami jest otwarty na pełną miłość, jaką dysponuje Bóg. Nic więc dziwnego, że w przeszłości, kiedy nauki biblijne i teologiczne nie osiągnęły jeszcze należytego poziomu, poemat interpretowano alegorycznie. Nadszedł jednak czas, aby oblubienicy i małżonkowie dostrzegli zobowiązanie miłującego ich Boga we własnej miłości”(wypowiedź ks. St. Potockiego)¹⁰.

Fragmenty tekstu księgi Pieśni nad Pieśniami

1. Tytuł – „Pieśń nad pieśniami Salomona”.
2. Pieśń I – Nawiązanie znajomości:

⁹ B. Polok1, *Wstęp do ksiąg Starego Testamentu*. 245.

¹⁰ S.Potocki, *Rady mądrości*, Lublin 1993, 180.

„Pociągnij mnie za sobą! Pobiegnijmy!
Król wprowadził mnie do swoich komnat.
Cieszymy się i weselmy tobą!” [...]

... O, jak piękna jesteś przyjaciółko moja
jak piękna – oczy twe jak gołębice!

...Zaiste piękny jesteś miły mój
O, jakże uroczy!”

3. Pieśń II – Wzrost i dojrzewanie miłości

„Głos mojego ukochanego!
Oto on! Oto nadchodzi!
Umiłowany mój podobny do gazeli,
Do młodego jelenia ...
Miły mój odzywa się i mówi do mnie:
„Powstań przyjaciółko ma,
piękna ma, i pójdz! ...”
Mój miły jest mój, a ja jestem jego...”

4. Pieśń III – Sprowadzenie oblubienicy

„Kim jest ta, co wylania się z pustyni [...],
Oto lektyka Salomona:
Sześćdziesięciu mężnych ją otacza [...]
Wyjdźcie i popatrzcie, córki Syjonu!
Na króla Salomona w koronie [...]
O, jak piękna jesteś, przyjaciółko moja!
Jakże piękna! [...]
Z Libanu przyjdź, oblubienico,
Z Libanu przyjdź i przybliź się! [...]
Oczarowałaś me serce, siostró ma, oblubienico,
Oczarowałaś me serce
Jednym spojrzeniem twych oczu”. [...]

5. Pieśń IV – Miłość wystawiona na próbę

„Ja śpię, lecz serce me czuwa.
Dźwięk! Miły mój puka!
„Otwórz mi, siostró moja, przyjaciółko moja,
gołąbko moja, ty moja nieskalana ...
Wstałam, by otworzyć miłemu memu ...
Lecz ukochany mój już odszedł, oddalił się...
Szukałam go, lecz nie znalazłam [...]
Jam miłego mego, a mój miły jest mój [...]
Piękna jesteś, przyjaciółko moja jak Tirsza,
Wdzięczna jak Jeruzalem
Groźna jak zbrojne oddziały” [...]

6. Pieśń V – Opis piękności oblubieńca

„Zesłam do ogrodu orzechowego,
By podziwiać świeżą zielen doliny,...
I niespodziewanie znalazłam się
[wśród] wozów książęcego orszaku [...]
O jak piękna jesteś, jakże wdzięczna.
Umiłowana...
Postać twoja wysmukła jak palma, [...]
Jam miłego mego ...
Pójdź, mój miły, powędrujemy w pola,
nocujemy po wioskach!”

7. Pieśń VI – Pochwała miłości

„bo jak śmierć potężna jest miłość
A zazdrość jej nieprzejednana jak Szeol,
Żar jej to żar ognia,
Uderzenie boskiego gromu.
Wody wielkie nie zdołają ugasić miłości,
Nie zatopią jej rzeki.
Jeśliby ktoś oddał za miłość całe bogactwo swego
domu, z pewnością nim pogardzą.
O ty, która mieszkasz w ogrodach
- druhowie nasłuchują twego głosu –
o daj mi go usłyszeć!
Biegnij, mój miły, podobny do gazeli
lub do młodego jelenia
Na górach [wśród] balsamowych drzew!”.

Jaki obraz kobiety wylania się z Pnp? Odpowiedź próbuje dać Elżbieta Adamek¹¹.

„Cała piękna” (Pnp 4,7), „najpiękniejsza między niewiastami” (Pnp 5,9)Przyrównana jest
zwyczajem ówczesnym do różnych rzeczy, roślin, zwierząt. Jest jak: „zaprzęg faraona” (1,9), jak „lilia
wśród cierni” (2,2), jak „gołębica [ukryta] ukryta w skalnych szczelinach” (2,14), jest „ogrodem
zamkniętym, źródłem zapieczętowanym” (4,12), piękna „jak Tirsza, powabna jak Jeruzalem” (6,4), jawi się
z wysoka jak jutrzienka, piękna jak księżyc, świetlista jak słońce (6,10), podobna jest do palmy (7,8).
Oblubieniec mówi „jest groźna jak wojsko uszykowane do boju” (6,4). Porównana jest do winnicy (1,6;
8,12).

Ale obraz jej wykracza poza sławiony ideał piękna. Jest aktywna, podejmuje inicjatywę jako
kierująca swoim życiem, działa w sposób wolny i wyraża swoje myśli, uczucia.

Pnp pokazuje, że miłość przynosi radość i cierpienia, ale kobieta i mężczyzna dzielą razem tę
radość czy cierpienie (8,6n).

¹¹ E. Adamek, *Kobiety w Biblii. Stary Testament*, Kraków 2006, 196-198.

Natomiast inna feministka, Annemarie Ohler¹² stwierdza, że tekst Pnp zawiera motywy, czy wzoruje się na pieśniach egipskich. Jednak w przedstawieniu kobiety w pieśniach egipskich i Pnp zauważa się wyraźne różnice między kobietami - z pieśni egipskiej i ta z Pnp. Kiedy kobieta egipska mówi o ukochanym, to mówi zaraz o domu ukochanego, o który chce się troszczyć, chce czuć rękę ukochanego na ramieniu, służyć mu swoją miłością. Natomiast kobieta z Pnp o to się nie stara ani o tym myśli. Oblubienica i oblubieniec z Pnp są wyłącznie dla siebie. Wzajemnego oddania się sobie nie łączą z myśleniem o zabezpieczeniu bytowym – od tego są bracia myślący o cenie małżeństwa, są strażnicy...

Zagadnienia do utrwalenia:

1. Uzasadnienie dla kanoniczności Pieśni nad Pieśniami; geneza, autorstwo poematu.
2. Struktura poematu i zarys treści.
3. Interpretacja (alegoryczna, typiczna i dosłowna) Pieśni nad Pieśniami

¹² A. Ohler, *Kobieta o imieniu miłość*, w: *Postacie kobiet Biblii*, tł. H. Podgórni, Kraków 1996, 99p-118.